

ปฐมบทของแนวคิดเมืองหลังโควิด-19

The Early of Cities after COVID-19

พนิต ภูจันดา*

Panit Pujinda*

Received : February 22, 2022

Revised : June 2, 2022

Accepted : June 3, 2022

บทคัดย่อ

ย้อนกลับไปในช่วงเริ่มต้นของการระบาดของโรค COVID-19 ปลายปี 2562 และพบการติดเชื้อนอกประเทศจีนเป็นครั้งแรกของโลก ที่ประเทศไทยเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2563 ในเวลาดังกล่าว COVID-19 เป็น “โรคอุบัติใหม่” ยังเป็นช่วงที่คนรู้ว่าต้องปรับตัวเพื่อรับมือกับการระบาด แต่แนวทางต่างๆ ยังไม่ชัดเจน แม้แต่การรักษาโรคและวิธีการรักษาก็ยังเป็นการลองผิดลองถูก สำหรับด้านพื้นที่เมืองได้มีนักคิดจำนวนมากได้เผยแพร่แนวทางในการใช้ชีวิตและพื้นที่เมืองทั้งระหว่างและหลังโรค COVID-19 โดยได้ศึกษาจากบทเรียนของการปรับตัวเพื่อต่อสู้กับโรคระบาดครั้งใหญ่ในอดีต ซึ่งความคิดและข้อเสนอแนะเหล่านั้นนับเป็นเรื่องใหม่ในสังคมมนุษย์ จึงยังกระจัดกระจายไปคนละทิศละทางตามแต่ความคิดและบริบทของแต่ละปัจเจก ไม่มีการตกผลึกเป็นแนวคิดที่เป็นเอกภาพนัก งานวิจัยฉบับนี้จึงเป็นงานวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ที่ได้รวบรวมและจัดระเบียบแนวคิดต่างๆ ที่ได้รับการนำเสนอจากนักคิดทั้งหลายในช่วงต้นปี พ.ศ. 2563 ซึ่งเป็นช่วงแรกเริ่มของการแพร่ระบาดไปจนถึงการยกเลิกมาตรการปิดเมือง (Lockdown) เป็นข้อเสนอแนะที่ยังไม่ได้ผ่านการใช้งานจริงในช่วงระยะยาววงปีที่ผ่านมา จึงได้ใช้วิธีการรวบรวมข้อเสนอแนะจากแหล่งต่างๆ แล้วหาคำซ้ำเพื่อระบุหัวข้อที่นักคิดทั้งหลายเสนอแนะไปในทิศทางเดียวกัน นำมาสู่การสรุปรูปแบบวิถีชีวิตของประชากรเมือง ผังเมือง และองค์ประกอบที่สำคัญของเมืองที่ควรจะเป็นหลังจากวิกฤติโรคระบาดได้ผ่านพ้นไป อีกทั้งได้ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางต่อการวางแผนพัฒนาเมืองอย่างปลอดภัยต่อโรคระบาดต่อไปในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นชนกลุ่มน้อย (Minority Group) ของเมืองที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด ปรากฏการณ์คนหนีเมืองจากเมืองใหญ่ที่มีความแออัดไปอยู่ในเมืองขนาดกลางและขนาดเล็กที่มีความแออัดลดลง ร่วมกับการทำงานที่บ้าน และพื้นที่สาธารณะที่เปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตาม ยังต้องมีการติดตามผลสัมฤทธิ์ของข้อเสนอแนะในช่วงต้นเหล่านั้น รวมถึงพฤติกรรมของคนเมืองและวิถีชีวิตเมืองหลังจากได้ปรับตัวจากโรคระบาดครั้งใหญ่ไปแล้วอีกสักระยะหนึ่ง เพื่อให้เห็นปรากฏการณ์ที่ชัดเจนขึ้นต่อไป

Abstract

The early stage of the COVID-19 outbreak can trace back to late December 2019, and subsequently, the world's first recorded case was found outside China in Thailand on 13th January

* ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร 10330

* Department of Urban and Regional Planning, Faculty of Architecture, Chulalongkorn University, Bangkok 10330, Thailand
Corresponding author E-mail: Panit.p@chula.ac.th

2020. During that time, COVID-19 was classified as an “emerging infectious disease,” and people were aware of adjusting themselves to cope with the outbreak despite the uncertainties around guidelines or even medications and treatments were still in trial and error. For urban context, many thinkers published guidelines on living in urban areas during and after COVID-19 by studying adaptation lessons from the past pandemics. However, those ideas and recommendations are still new in human society and scattered in all directions based on individual perspectives and contexts; therefore, it has not yet crystallised and unified as a concept. This research is the documentary research compiled and organized different ideas proposed by thinkers during early 2020, from the early days of the outbreak to lifting lockdowns. These recommendations have not yet been implemented over the past year. As a result, this research compiled recommendations from various sources and looked for repeated terms to identify topics recommended by thinkers in the same direction. The findings conclude on the living patterns of the urban population, urban planning, and essential components of what the city should be after the pandemic is over. Moreover, recommendations could be used as guidelines for planning urban development against future pandemics. For example, issues about the minority groups who are most affected by the pandemic, the migration from big density cities to medium or small-sized cities with lower density, the working-from-home norm, and changes in public spaces. However, those early stages recommendations require a follow-up procedure to examine the outcome, including urban dwellers’ behaviors and urban areas after adapting to the pandemic for a while in order to see a more evident phenomenon.

คำสำคัญ: พื้นที่เมือง ความปกติใหม่ ระยะห่างทางกายภาพ โรคระบาด การวางแผนเพื่อฟื้นฟูหลังการเกิดภัยพิบัติ

Keywords: Urban New Normal Physical Distance Pandemic Planning after Disaster

ที่มาและความสำคัญของการวิจัย

วิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนเมืองเป็นอย่างมาก เนื่องจากเมืองเป็นพื้นที่ที่มีประชากรและกิจกรรมมากระจุยตัวกันอยู่อย่างหนาแน่น ทำให้เกิดการสัมผัสในรูปแบบต่างๆ นำไปสู่การแพร่เชื้อไปในวงกว้าง ในช่วงเริ่มต้นของการระบาด มาตรการทั้งหลายที่เมืองต่างๆ นำมาใช้รับมือยังเป็นการกระทำแบบต่างคนต่างทำ แบบลองผิดลองถูก มีทิศทางที่กระจัดกระจายหลายทิศหลายทาง ต่างคนต่างเสนอมาตรการที่คิดว่าน่าจะประสบความสำเร็จออกมาเสนอแนะให้ทดลองใช้ งานวิจัยชิ้นนี้จัดทำขึ้นในช่วงต้นของการระบาดในประเทศไทย ตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. 2563 หรือการระบาดระลอกที่ 1 ที่รัฐบาลได้ประกาศใช้มาตรการปิดเมือง (Lockdown) และเคอร์ฟิว (Curfew) จนถึงกรณียกเลิกมาตรการทั้งหมดในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2563 โดยผ่านการรวบรวมแนวคิดหรือมาตรการที่เคยใช้กับวิกฤติโรคระบาดที่เคยเกิดขึ้นในอดีต และแนวคิดในปัจจุบันที่มีการกระทำซ้ำหรือทำในทิศทางเดียวกันหลายพื้นที่ โดยผ่านการวิจัยเชิงเอกสาร การตรวจสอบข้อมูลจากเอกสารและวารสารที่เกี่ยวข้องกับการวางผังเมือง แล้วจึงนำแนวคิดเหล่านั้นมาทำการประมวลผลและอธิบายรูปแบบของมาตรการต่างๆ ที่จะนำไปสู่ชีวิตเมืองรูปแบบใหม่หลังจากผ่านวิกฤตการณ์โรค COVID-19 ที่ได้เสนอแนะไว้ในช่วงต้นของวิกฤตการณ์

ในอนาคตจึงควรมีการตรวจสอบผลการใช้งานมาตรการเหล่านั้น เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนเมืองเพื่อฟื้นฟูหลังการเกิดภัยพิบัติในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรวบรวม ศึกษาเอกสารและบทความเกี่ยวกับการรับมือปัญหา เหตุการณ์และสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 และข้อมูลพฤติกรรมการใช้ชีวิตของคนเมืองในช่วงเริ่มแรกของโรค COVID-19
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะ แนวทางการรับมือและการปรับตัวของเมืองในช่วงเริ่มต้นของการระบาด ซึ่งเป็นช่วงลองผิดลองถูก ความคิดยังกระจัดกระจาย ไม่มีเอกภาพ และยังไม่ผ่านการทดสอบและทดลองในสถานการณ์จริงจากกรณีศึกษาในต่างประเทศ
3. เพื่อสรุปแนวคิดในช่วงเริ่มต้นในด้านการวางแผนเมืองหลังวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 และการปรับตัวของพื้นที่ต่างๆ ในเมืองเพื่อรองรับโรค COVID-19

ระเบียบวิธีวิจัย

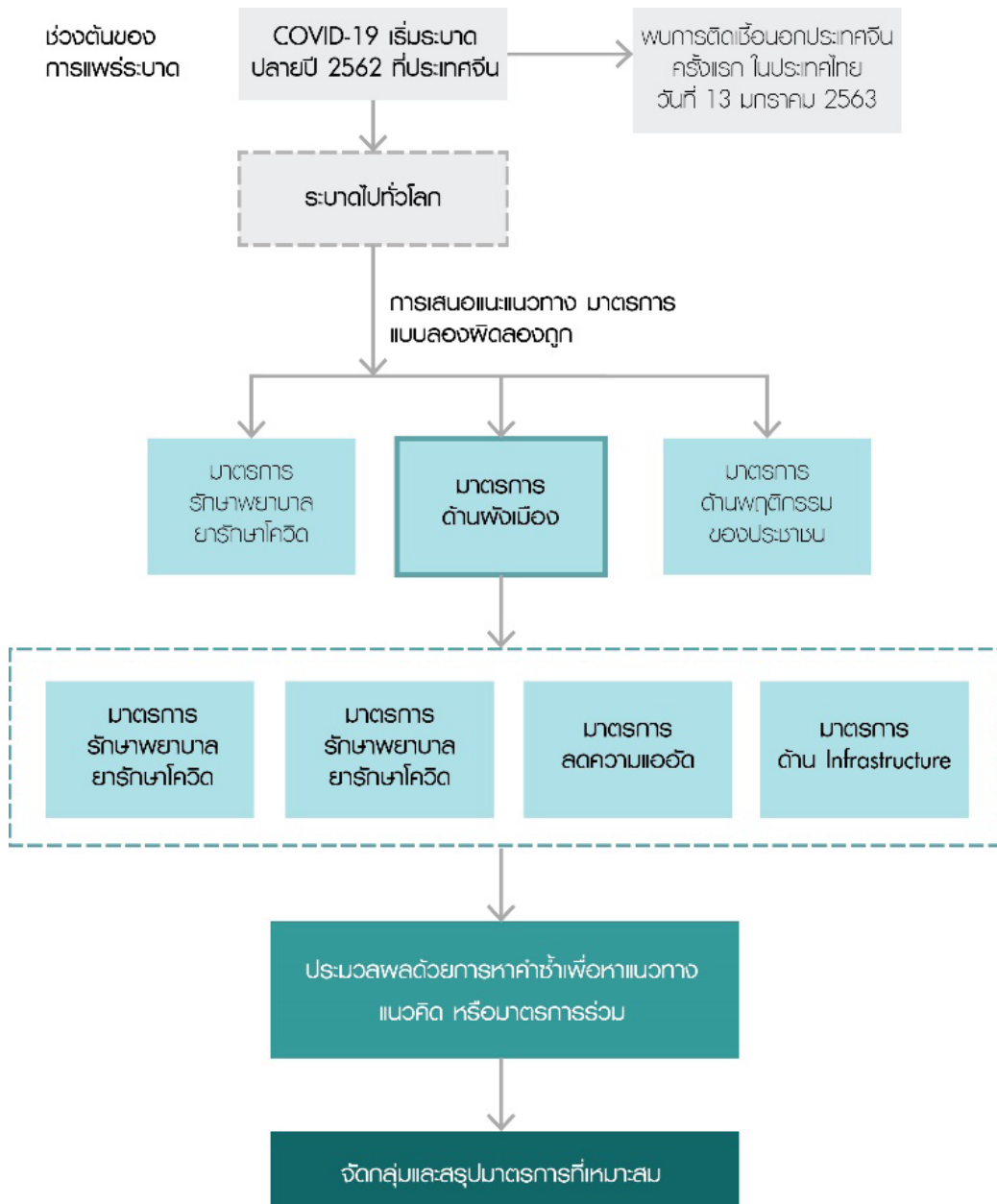
จากปัญหาการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 และกรณีศึกษาในต่างประเทศ ที่กล่าวมาในข้างต้น นำมาสู่การศึกษาเรื่องเมืองหลังยุค COVID-19 ในครั้งนี้ จากผลการดำเนินการจัดทำเฟสบุ๊คเพจ “รู้สู้ COVID-19” ด้วยทุนวิจัย “โครงการพัฒนาคลังสนับสนุนทางวิชาการเพื่อนำกระบวนการสร้างพื้นที่สุขภาวะและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่มีความยั่งยืนในบริบทเมือง ระยะที่ 3” ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) มุ่งเน้นการรวบรวมข่าวสาร สถานการณ์ และข้อมูลการใช้ชีวิตของประชาชนในสถานการณ์การแพร่ระบาดจากสื่อต่างๆ ทั่วโลก ในช่วงเริ่มต้นของการระบาดที่ประชาชนและหน่วยงานของรัฐยังไม่มียุทธศาสตร์ความรู้ที่ตกผลึกแล้วในการรับมือกับโรค COVID-19 นักคิดและองค์กรต่างๆ ได้เสนอแนะรูปแบบการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงพื้นที่เมืองและชีวิตเมืองเพื่อรับมือกับโรคระบาด ดำเนินการเผยแพร่ข้อมูลเนื้อหาประชาสัมพันธ์และการให้ความรู้บุคคลทั่วไปเกี่ยวกับการระมัดระวังโรค COVID-19 ให้กับประชาชนได้นำไปปฏิบัติตัวอย่างถูกต้อง ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าว สื่อต่างๆ เน้นไปที่การปฏิบัติตัวของประชาชน เช่น การสวมหน้ากากอนามัย การล้างมือ เป็นต้น แต่ไม่พบว่ามีสื่อกลางใดที่ทำหน้าที่รวบรวมข้อเสนอในการปรับวิถีชีวิตเมืองและผังเมืองที่กระจัดกระจายกันอยู่มาประมวลผลเพื่อเป็นแนวทางแต่อย่างใด โดยเพจรู้สู้ COVID-19 เริ่มเผยแพร่ เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2563 ถึง 30 มิถุนายน พ.ศ. 2563 (ตั้งแต่เริ่มระบาดในประเทศไทยจนถึง ศบค. ยกเลิกมาตรการปิดเมือง (Lockdown) และเคอร์ฟิว (Curfew) เมื่อสิ้นสุดการระบาดระลอกแรกในปี พ.ศ. 2563 ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวมีเพียงเพจรู้สู้ COVID-19 ที่ได้รับทุนสนับสนุนจาก สสส. เพื่อทำหน้าที่รวบรวมข้อเสนอต่างๆ ในการปรับตัวเพื่อรับมือกับการระบาดมารวบรวมไว้) มีจำนวนโพสต์ รวมทั้งสิ้น 202 โพสต์ มีจำนวนผู้ติดตาม 13,563 คน และมีค่าเฉลี่ยการเข้าถึงเพจ 10,682 คนต่อสัปดาห์

เนื่องจากข้อมูลสำหรับการวิจัย เป็นข้อเสนอแนะที่ได้รับการเสนอออกมาเป็นเรื่องใหม่ในรูปแบบการลองผิดลองถูกจากหลายแหล่ง กระจัดกระจายและหลากหลายทิศทาง ยังไม่มีการพิสูจน์ว่ามีผลสัมฤทธิ์มากน้อยแค่ไหน มีข้อจำกัดในการใช้งานอย่างไร ด้วยลักษณะข้อมูลดังกล่าว กระบวนการวิจัยที่เหมาะสมที่สุดจึงดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) นำมาสู่การค้นคว้าและศึกษาคำซ้ำ เพื่อใช้ในการกำหนดขอบเขตการศึกษา พร้อมทั้งวิจัยแนวโน้มและการปรับตัวของเมืองหลังการระบาดของโรค COVID-19 พบว่าคำที่มีการนำคำประเภทเดียวกัน ชนิดเดียวกันมากล่าวถึงซ้ำๆ กัน มีดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงคำซ้ำที่เกี่ยวข้องกับการระบาดของโรค COVID-19 ประเภเดียวกันชนิดเดียวกันมากล่าวถึงซ้ำ

ระบบขนส่งมวลชน	มีจำนวนการซ้ำ	36 ครั้ง
การเดินทาง	มีจำนวนการซ้ำ	31 ครั้ง
เมืองหลัง COVID-19	มีจำนวนการซ้ำ	24 ครั้ง
พื้นที่เมือง	มีจำนวนการซ้ำ	19 ครั้ง
ปรับตัว	มีจำนวนการซ้ำ	14 ครั้ง
ระยะห่างทางสังคม	มีจำนวนการซ้ำ	13 ครั้ง
Work from Home	มีจำนวนการซ้ำ	13 ครั้ง
บริการสาธารณะ	มีจำนวนการซ้ำ	10 ครั้ง
พื้นที่สาธารณะ	มีจำนวนการซ้ำ	9 ครั้ง
ผังเมือง	มีจำนวนการซ้ำ	8 ครั้ง
พื้นที่เสี่ยง	มีจำนวนการซ้ำ	7 ครั้ง
มาตรการปิดเมือง (Lockdown)	มีจำนวนการซ้ำ	7 ครั้ง
การรับมือ	มีจำนวนการซ้ำ	7 ครั้ง
การกักตัว (Quarantine)	มีจำนวนการซ้ำ	6 ครั้ง

ผลจากการค้นคว้าและศึกษาคำซ้ำ พบว่าเอกสารและบทความส่วนใหญ่กล่าวถึงระบบขนส่งมวลชนและการเดินทาง เนื่องจากเป็นสิ่งที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรค COVID-19 ในพื้นที่เมือง ส่งผลไปถึงวิถีชีวิตประจำวันที่เปลี่ยนไป อีกหนึ่งสิ่งที่มีการกล่าวถึงตามมามาก คือการปรับตัว ระยะห่างทางสังคม และรูปแบบการทำงานแบบที่บ้าน ซึ่งมีความสัมพันธ์กันในด้านพฤติกรรมของคนเมืองในปัจจุบันที่ต้องรับมือกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ที่ทุกคนจะต้องยอมรับต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม จนนำมาสู่ “ความปกติใหม่” (New Normal) ที่แตกต่างจากอดีต และเป็นแนวทางปฏิบัติที่คนเมืองที่ไม่คุ้นเคย เมื่อสถานการณ์การระบาดเริ่มทุเลาเบาบางลง รูปแบบวิถีชีวิตอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดการผังเมืองหลังโรค COVID-19 ทำให้คนเมืองต้องมีการปรับตัวเพื่อรับมือกับรูปแบบของพื้นที่เมืองที่เปลี่ยนไปอีกครั้ง

ภาพที่ 1 แสดงแผนผังระเบียบวิธีวิจัย

การระบาดครั้งใหญ่ของโรค COVID-19

เนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 เป็นการระบาดครั้งยิ่งใหญ่ทั่วโลก ที่องค์การอนามัยโลก (WHO) ประกาศให้เป็น “การระบาดครั้งใหญ่ (Pandemic)” เกิดเป็นวิกฤตการณ์ด้านสาธารณสุข ซึ่งสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ได้ยกให้วิกฤตการณ์ครั้งนี้เป็นวิกฤตการณ์ร้ายแรงที่สุดนับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ซึ่งส่งผลกระทบต่อประชากรโลก ไม่เพียงด้านสาธารณสุข แต่ยังส่งผลให้เกิดวิกฤตด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างมากอีกด้วย (United Nations Development Programme, 2020)

การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 เริ่มขึ้นตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2562 ที่เมืองอู่ฮั่น สาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งมีการระบาดลุกลามอย่างรวดเร็วทำให้ผู้ติดเชื้อทั้งในประเทศจีนและในต่างประเทศ ซึ่งหนึ่งในนั้น คือประเทศไทย เนื่องจากเป็นประเทศที่นักท่องเที่ยวจีนนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้มีการติดเชื้อภายในประเทศไทยเป็นรายแรกในช่วงเดือนมกราคม พ.ศ. 2563 ซึ่งคาดว่าจะได้รับเชื้อจากนักท่องเที่ยวชาวจีน หลังจากนั้นมีการระบาดที่เพิ่มจำนวนผู้ป่วยในประเทศไทยขึ้นในช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2563 ซึ่งมีสาเหตุการแพร่เชื้อจากกลุ่มสนามมวยเวทีลุมพินี ส่งผลให้รัฐบาลมีนโยบายปิดสถานที่เสี่ยงต่อการแพร่เชื้อได้ง่าย เช่น สถานับการศึกษา สถานบันเทิง และงดการจัดกิจกรรมที่รวมคนจำนวนมาก รวมถึงการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในทุกเขตท้องที่ทั่วราชอาณาจักร เรื่องห้ามคนจากต่างประเทศเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรไทย (25 มีนาคม 2563) และประกาศ กทม. เรื่องสั่งปิดสถานที่เป็นการชั่วคราว ฉบับที่ 10 ห้ามออกนอกเคหสถานยามวิกาล (31 พฤษภาคม 2563) โดยสั่งให้ประชาชนชะลอการเดินทางข้ามจังหวัดเพื่อควบคุมโรค สถานการณ์การระบาดค่อนข้างจะคลี่คลายในช่วงเวลาต่อมา มีจำนวนผู้ติดเชื้อในประเทศลดลงอย่างต่อเนื่อง จึงมีการผ่อนปรนมาตรการต่างๆ เป็นลำดับ จนยกเลิกมาตรการทั้งหมดในวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2563 (สำนักงานประชาสัมพันธ์ กรุงเทพมหานคร, 2563) นับว่าเป็นจุดสิ้นสุดของการระบาดระลอกแรกในประเทศไทย ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้สิ้นสุดลงที่การระบาดระลอกแรกเท่านั้น

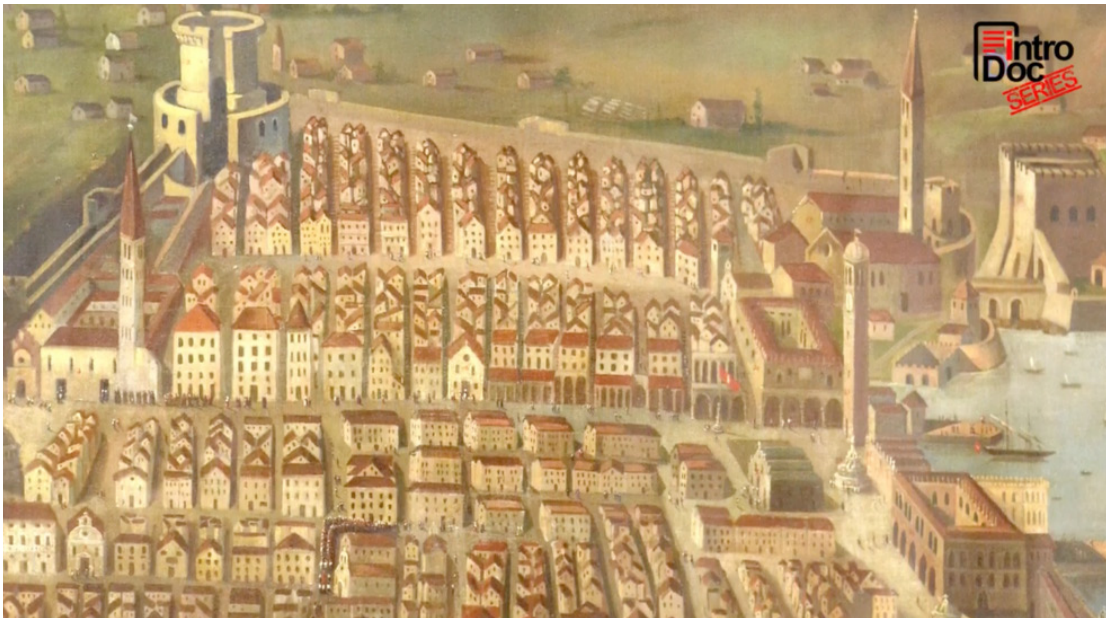
บทเรียนจากอดีต

การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ไม่ใช่การระบาดใหญ่ครั้งแรกของโลก ในประวัติศาสตร์โลกเคยเกิดการระบาดใหญ่ที่คร่าชีวิตผู้คนไปนับล้านทั่วโลก เช่น กาฬโรค (The Black Death) อหิวาตกโรค (Cholera) และไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์สเปน (Spanish Flu) เนื่องจากในอดีตมีอุปสรรคต่างๆ หลายด้าน เช่น ด้านการแพทย์ ด้านระบบสาธารณสุข ด้านระบบสาธารณสุขปศุสัตว์พื้นฐาน และด้านสุขอนามัยที่ส่งผลต่อการควบคุมการแพร่ระบาดและการป้องกันโรคระบาด ส่งผลให้เมืองต่างๆ ในแต่ละยุคเกิดการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง และปรับตัวเพื่อให้รอดพ้นจากวิกฤตการระบาดใหญ่และป้องกันการระบาดในระลอกใหม่ ซึ่งกรณีศึกษาเมืองที่มีการออกแบบเมืองและปรับปรุงระบบสาธารณสุขปศุสัตว์ใหม่ที่ส่งผลต่อการป้องกันโรคระบาดในยุคอื่นๆ ได้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก โดยมีกรณีศึกษา ดังนี้

1. กรณีศึกษา: มาตรการกักตัวในอดีต

สมัยยุคกลาง (Medieval Age) ประมาณ ค.ศ. 1340 เกิดการระบาดใหญ่ของกาฬโรค มีสาเหตุจากการติดเชื้อแบคทีเรีย โดยมีหมัดหนูเป็นพาหะนำโรค เมืองต่างๆ ในทวีปยุโรปต่างมีมาตรการต่างๆ เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของกาฬโรค ซึ่งเมืองที่มีการใช้มาตรการที่สามารถช่วยป้องกันการแพร่ระบาดได้ดี คือเมืองท่ารากูซัน (Ragusa) ปัจจุบันคือเมืองดูบรอฟนิก ประเทศโครเอเชีย โดยใช้มาตรการเว้นระยะห่างทางสังคมหรือการเว้นระยะห่างทางกายภาพ (Physical Distancing) และมาตรการกักตัว (Quarantine) เพื่อป้องกันการระบาดเป็นเมืองแรกของโลก Dave Roos

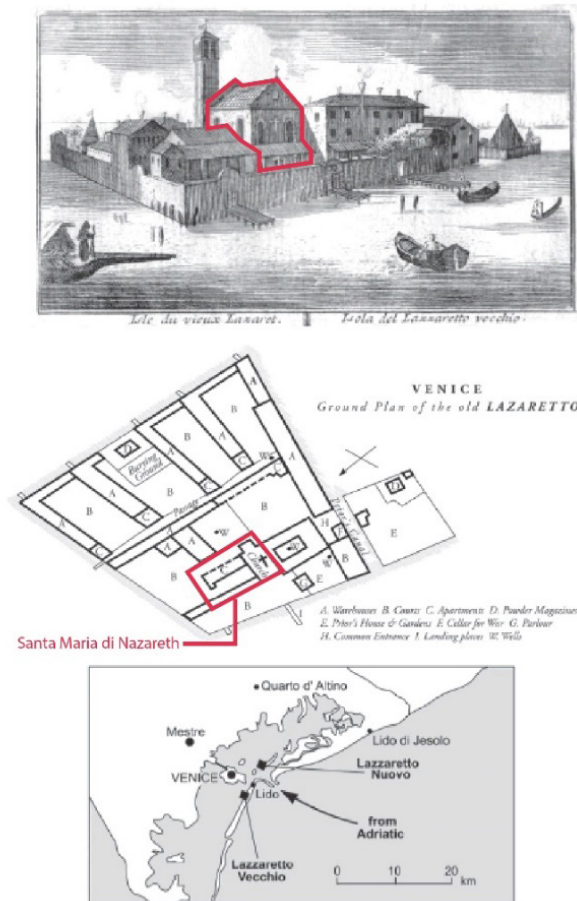
(2020) ได้อธิบายไว้ว่า มีหลักฐานที่ระบุว่าเมืองท่ารากูซา (Ragusa) เป็นเมืองแรกที่ใช้มาตรการกักตัว หรือในภาษาอังกฤษ คือคำว่า Quarantine ซึ่งใช้กับเรือสินค้าและขบวนการค้าเพื่อป้องกันการระบาดของกาฬโรค โดยมีเอกสารลงวันที่ 27 กรกฎาคม ค.ศ. 1377 นายกเทศมนตรีออกกฎหมายระบุว่าห้ามคนที่เดินทางมาจากพื้นที่ระบาดของกาฬโรคเข้าเมืองท่ารากูซัน เว้นแต่จะมีการกักตัวเป็นระยะ 30 วันบนเกาะ Mrkan หรือในเมืองคัฟัต (Cavtat) โดยคำว่า Quarantine มาจากภาษาอิตาเลียนว่า Quarantino แปลว่า ระยะเวลา 40 วัน นอกจากมาตรการกักตัวเมืองท่ารากูซัน (Ragusa) ยังมีการสร้างโรงพยาบาลเฉพาะทางเพื่อรักษากาฬโรคเป็นแห่งแรกของโลก โดยสร้างขึ้นบนเกาะมิเลต (Mljet) เป็นโรงพยาบาลชั่วคราวในรูปแบบสถานรักษายาบาลเฉพาะผู้ป่วยกาฬโรค รวมถึงเป็นสถานที่กักกันโรคเฉพาะซึ่งจะมีบุคลากรและสถานที่พร้อมรับผู้โดยสารและลูกเรือที่มีความเสี่ยงติดเชื้อกาฬโรคจากที่อื่นๆ ซึ่งโรงพยาบาลเฉพาะหรือสถานที่กักกันโรคเฉพาะนี้ภาษาอิตาเลียนเรียกว่า Lazaretto มาจากคำว่า Nazaretto ซึ่งเป็นชื่อเกาะแห่งหนึ่งที่เมืองเวนิส (Venice) สร้างเป็นโรงพยาบาลถาวรเฉพาะกาฬโรคมีชื่อว่า “Santa Maria di Nazareth” ซึ่งการจัดการและมาตรการเหล่านี้ส่งผลให้ลดการแพร่กระจายของโรคระบาดที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 2 แสดงภาพวาดเมืองท่ารากูซา (Ragusa) เมืองแรกที่ใช้มาตรการกักตัว (Quarantine) เพื่อป้องกันการระบาด

ที่มา: IntroDoc Series. (2019). Lazareti, the Quarantine in Dubrovni. [Video].

Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=yso-njpL8Vg>

ภาพที่ 3 แสดงภาพวาดและผังโรงพยาบาลถาวรเฉพาะกาฬโรค Santa Maria di Nazareth ประเทศอิตาลี
ที่มา: Andrew, D. Cliff., & Matthew R. Smallman-Raynor. (2013). Oxford Textbook of Infectious Disease Control: A Geographical Analysis from Medieval Quarantine to Global Eradication. Oxford Medicine Online, 18. <https://doi.org/10.1093/med/9780199596614.001.0001>.

2. กรณีศึกษา: การวางผังปารีสใหม่เพื่อแก้ปัญหาโรคระบาด

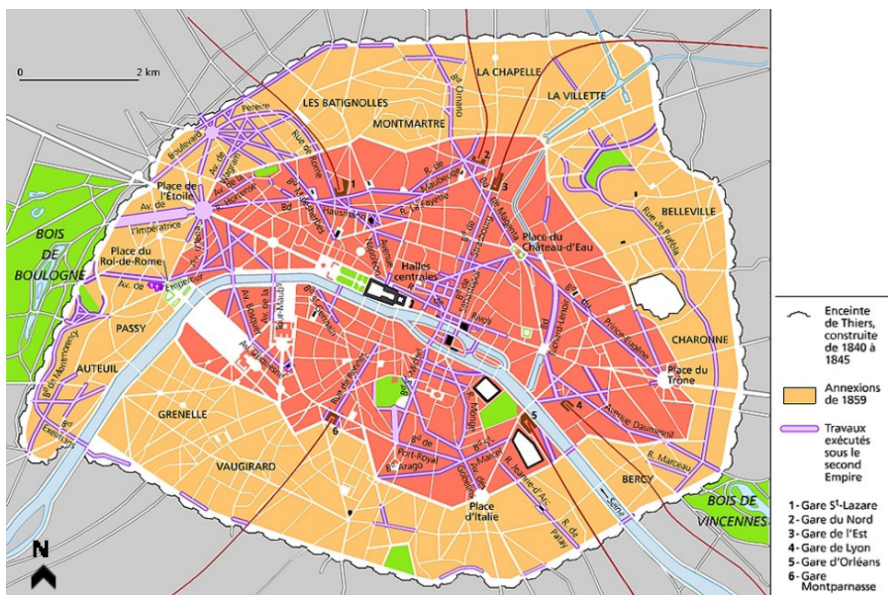
ศตวรรษที่ 18 กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศสได้เกิดการระบาดของอหิวาตกโรคและโรคไทฟอยด์ มีสาเหตุจากการบริโภคน้ำหรืออาหารที่ปนเปื้อนเชื้อแบคทีเรีย การขับถ่ายที่ไม่ถูกสุขลักษณะ และขาดการกำจัดสิ่งปฏิกูลที่ถูกต้อง เนื่องจากการขาดระบบสาธารณสุขโรค การจัดการที่ดีและมีความแออัดของประชากรสูง ส่งผลให้เชื้อแบคทีเรียแพร่กระจายอย่างรวดเร็วและได้คร่าชีวิตผู้คนในกรุงปารีสเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้จักรพรรดินโปเลียนที่ 3 มีนโยบายปรับปรุงผังเมืองกรุงปารีสครั้งยิ่งใหญ่ซึ่งใช้ระยะเวลากว่า 17 ปี เพื่อลดความแออัดในเมือง โดยเพิ่มพื้นที่เปิดโล่ง พื้นที่สาธารณะ ระบบระบายน้ำ โครงข่ายถนน และขยายขอบเขตเมือง ซึ่งการออกแบบและการจัดการเมืองล้วนส่งผลต่อการควบคุมโรคระบาดของเมืองทั้งสิ้น (Centre des monuments nationaux, 2002)

ภาพที่ 4 แสดงภาพผังเมือง Paris ช่วงการระบาดของโรค (ศตวรรษที่ 18)

ที่มา: The Protected Art Archive. (2020). City Plan Paris.

Retrieved from <https://www.alamy.com/stock-photo-city-plan-paris-1700-36034303.html>

ภาพที่ 5 แสดงภาพผังเมือง Paris หลังการวางผังเพื่อแก้ไขปัญหาโรคระบาดภายในเมือง (ศตวรรษที่ 19)

ที่มา: Archives Larousse. (n.d.). Paris, le plan Haussmann.

Retrieved from https://www.larousse.fr/encycopedie/images/Paris_le_plan_Haussmann/1009147

จากบทเรียนในอดีตซึ่งมีแนวทางการจัดการและมาตรการต่างๆ ที่สามารถช่วยลดการแพร่ระบาดและป้องกันการระบาดในระลอกใหม่ ซึ่งในยุคการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ก็ได้นำมาตรการต่างๆ ในอดีตนำมาปรับใช้ เช่น มาตรการรักษาระยะห่างทางกายภาพ (Physical Distancing) มาตรการกักตัว (Quarantine) มาตรการห้ามออกจากที่พักอาศัย (Shelter-in-Place) และมาตรการด้านความสะอาด เพื่อลดความเสี่ยงและลดการแพร่ระบาดของโรค COVID-19

ผลการศึกษา

จากการรวบรวมและวิเคราะห์แนวคิด แนวทาง และข้อเสนอแนะต่างๆ ในการรับมือและปรับตัวให้สอดคล้องกับผลกระทบของโรค COVID-19 นำมาสู่ผลการศึกษาที่ได้อธิบายรูปแบบความเป็นอยู่ของมนุษย์และชีวิตเมืองในอนาคตได้หลายมิติ เช่น พื้นที่และบุคคลที่มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อสูง ทิศนคติในการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงไปจากผลของโรคระบาดครั้งใหญ่ นำมาสู่ข้อเสนอแนะในการใช้ชีวิตและการใช้สอยพื้นที่เมืองและการวางผังเมืองและพื้นที่กิจกรรมสำคัญต่างๆ ของพลเมืองต่อไปในอนาคต

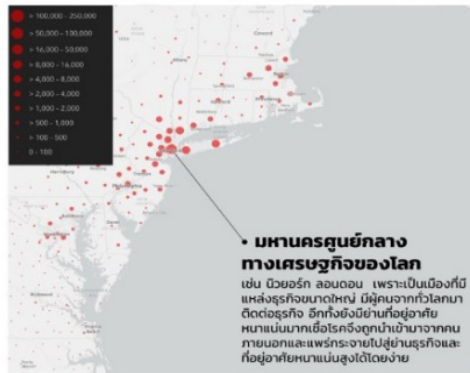
1.1 พื้นที่ที่เสี่ยงต่อการระบาดของ COVID-19

เมื่อพิจารณาในภาพใหญ่เพื่อให้เห็นการกระจุกตัวของพื้นที่ระบาดของเชื้อไวรัสชนิดนี้ Richard Florida (2020) ได้ศึกษาพื้นที่ต่างๆ ที่มีการแพร่ระบาดสูง ซึ่งสรุปได้ว่าพื้นที่เสี่ยงต่อการแพร่ระบาดสูงมี 4 ลักษณะ ได้แก่

1. พื้นที่มหานครศูนย์กลางเศรษฐกิจของโลก เช่น นครนิวยอร์ก (New York) กรุงลอนดอน (London) เนื่องจากเป็นเมืองที่มีแหล่งธุรกิจขนาดใหญ่ มีผู้คนจากทั่วโลกเดินทางมาติดต่อธุรกิจต่างๆ รวมถึงเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยที่มีความหนาแน่นสูงเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้เชื้อไวรัสถูกนำเข้ามาจากคนภายนอกและแพร่กระจายสู่ย่านธุรกิจและย่านที่พักอาศัยความหนาแน่นของได้โดยง่าย
2. พื้นที่เมืองอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เช่น เมืองอู่ฮั่น (Wuhan) เมืองดีทรอยต์ (Detroit) ย่านอุตสาหกรรมทางตอนเหนือของประเทศอิตาลี เนื่องจากอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เหล่านี้มีห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ที่เชื่อมโยงกันทั้งสินค้าและบุคลากร ส่งผลให้เชื้อไวรัสแพร่กระจายได้ง่าย
3. พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวระดับโลก เช่น กลุ่มสกีรีสอร์ทในประเทศอิตาลี สวิสเซอร์แลนด์ และฝรั่งเศส รวมถึงอุทยานแห่งชาติร็อกกีเมาเทินในสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาพักผ่อนจากทั่วโลก จึงเกิดโอกาสในการแพร่เชื้อในสถานที่ท่องเที่ยวและนำเชื้อกลับไปแพร่ต่อที่บ้านหรือที่ทำงาน
4. พื้นที่บริเวณขนาดเล็กที่มีลักษณะเสี่ยงต่อการระบาดสูง เช่น กรณีเรือสำราญไดมอนพรินเซส หรือพื้นที่ที่มีกิจกรรมทางสังคมที่มีผู้เข้าร่วมงานจำนวนมาก เช่น กรณีมัสยิดในมาเลเซีย กรณีพิธีทางศาสนาที่อินโดนีเซีย และกรณีสนามมวยเวทีลุมพินี

4 พื้นที่เสี่ยงต่อการระบาด

THE GEOGRAPHY OF COVID-19

คำเตือน: COVID-19 Dashboard by CITE at John Hopkins University, July 14, 2020
Credit: Richard KORMAN, University of The Geography of Commerce to www.citylab.com (July 3, 2020)

4 พื้นที่เสี่ยงต่อการระบาด

THE GEOGRAPHY OF COVID-19

คำเตือน: COVID-19 Dashboard by CITE at John Hopkins University, July 14, 2020
Credit: Richard KORMAN, University of The Geography of Commerce to www.citylab.com (July 3, 2020)

4 พื้นที่เสี่ยงต่อการระบาด

THE GEOGRAPHY OF COVID-19

คำเตือน: COVID-19 Dashboard by CITE at John Hopkins University, July 14, 2020
Credit: Richard KORMAN, University of The Geography of Commerce to www.citylab.com (July 3, 2020)

4 พื้นที่เสี่ยงต่อการระบาด

THE GEOGRAPHY OF COVID-19

คำเตือน: COVID-19 Dashboard by CITE at John Hopkins University, July 14, 2020
Credit: Richard KORMAN, University of The Geography of Commerce to www.citylab.com (July 3, 2020)

ภาพที่ 6 แสดงภาพพื้นที่เสี่ยงต่อการระบาดของโรค COVID-19
ที่มา: เพชบุ๊คเพจรัฐ COVID-19. (2563). 4 พื้นที่เสี่ยงต่อการระบาด.
จาก <https://www.facebook.com/fightwithcovid19/>

ลักษณะพื้นที่ที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสังเกตได้ว่า พื้นที่เสี่ยงต่อการแพร่ระบาดจะเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของผู้คนและกิจกรรม รวมถึงมีความแออัด ไม่ถูกสุขอนามัย ซึ่งประเทศต่างๆ ต่างมีมาตรการเพื่อหลีกเลี่ยงและลดความเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดในพื้นที่เหล่านี้ ปัญหาเชิงระบบและกายภาพของเมืองที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการโรคระบาด ประกอบด้วย 6 ประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ 1) ขาดระบบสาธารณสุขโรคและระบบสาธารณสุขการที่เพียงพอ 2) ความแออัดสูง 3) ขาดพื้นที่สาธารณะและพื้นที่เปิดโล่ง 4) การจราจรติดขัด 5) ขาดบริการสาธารณสุขที่เพียงพอ และ 6) ประชาชนขาดความรู้เรื่องโรคระบาด เพราะฉะนั้นเมืองควรมียุทธศาสตร์การป้องกันการระบาดเชิงพื้นที่ด้วย “การปรับปรุงโครงสร้างระบบบริการสาธารณสุขเมือง” ซึ่งบริการสาธารณสุขที่เมืองขนาดใหญ่ควรมีเพื่อสนับสนุนระบบสาธารณสุขสุขระหว่างการระบาด ได้แก่ การสร้างโรงพยาบาลสนาม การใช้พื้นที่สาธารณะและสาธารณสุขการ การดูแลเด็กเล็กและเยาวชนให้ปลอดภัย การปรับปรุงความสามารถในการกักกันเมือง การสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบจัดเก็บ

และขนส่งสินค้าโลจิสติกส์ รวมถึงเพิ่มความเข้มข้นในการสังเกตการณ์การป้องกันโรคของสถานบริการชุมชน ซึ่งการจัดการเมืองเหล่านี้จะทำให้การจัดการโรคระบาดมีประสิทธิภาพและลดความสูญเสียที่จะเกิดขึ้นได้

2. ผู้ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด: อาชีพ “แถวหน้า” (Frontliner)

เรามักจะได้ยินคำว่า อาชีพ “แถวหน้า” หรือ Frontliner ในสถานการณ์ระบาดของโรค COVID-19 อยู่เสมอ ซึ่งก็มักจะหมายถึงบุคลากรทางการแพทย์ที่ต้องทำหน้าที่รักษาผู้ติดเชื้อไวรัส COVID-19 พวกเขาจึงมีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อจากผู้ป่วยมากที่สุด แต่ในความเป็นจริงแล้วยังมีอีกหลายอาชีพที่ยังต้องดำเนินต่อไปเพื่อบริการสาธารณะและประชาชนในช่วงวิกฤตินี้และผู้ประกอบอาชีพเหล่านี้ก็คือคนที่ต้องติดต่อกับบุคคลหลากหลายตา ไม่รู้ว่าคนเหล่านั้นติดเชื้อไวรัส COVID-19 หรือไม่ แต่ด้วยความจำเป็นทางอาชีพจึงทำให้ “คนแถวหน้า” ยังต้องทำงานต่อไป (Sarah Holder, 2020) จากการรวบรวมอาชีพของคนแถวหน้าจากเอกสารต่างๆ พบว่าอาชีพต่อไปนี้คืออาชีพที่มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัส COVID-19 สูง ได้แก่ 1) บุคลากรทางการแพทย์และบุคลากรสนับสนุน เรามักคิดถึงแต่แพทย์และพยาบาล แต่ในความเป็นจริง ยังมีบุคลากรสนับสนุนอีกมากที่ทำงานอยู่ในโรงพยาบาลที่มีผู้ติดเชื้อมารักษาตัวอยู่ เช่น คนขับและพนักงานประจำรถฉุกเฉิน พนักงานต้อนรับ บริการผู้ป่วยและญาติ 2) คนขับรถและพนักงานประจำรถสาธารณะทั้งหลายที่ยังต้องบริการการขนส่งบุคคลที่ยังต้องเดินทางอยู่ในช่วงนี้ รวมถึงคนขับแท็กซี่และมอเตอร์ไซด์รับจ้าง 3) พนักงานขายในร้านสะดวกซื้อและพนักงานรับ Order ในร้านอาหารแบบส่งไปกินที่บ้าน 4) พนักงานรับส่งสินค้าไปยังสำนักงานและบ้านเรือนต่างๆ 5) พนักงานที่ทำการไปรษณีย์ที่ต้องสัมผัสกับผู้มารับ-ส่งและตัวสินค้า และ 6) พนักงานทำความสะอาดและบริการ ตามบ้านและสำนักงานต่างๆ กลุ่มคนเหล่านี้ ล้วนแต่เป็น “แถวหน้า” ที่มีความจำเป็นต้องทำงานที่มีความเสี่ยงต่อการสัมผัสกับเชื้อไวรัส COVID-19 บางกลุ่มเป็นอาชีพค่าจ้างต่ำ เป็นลูกจ้างรายวัน หากวันไหนไม่ทำงานก็ไม่ได้ค่าจ้าง ไม่มีประกันสังคม ไม่มีประกันสุขภาพ ไม่มีสวัสดิการ อันเนื่องมาจากความเสี่ยงต่อการติดเชื้อแต่อย่างใด

บทความด้านการพัฒนาเมืองของประเทศอเมริกาในช่วงการระบาดของโรค COVID-19 มีหลายบทความที่กล่าวถึงความกังวลเรื่องผลกระทบของโรค COVID-19 ที่มีต่อกลุ่มคนเปราะบาง เช่น ชนกลุ่มน้อยและคนด้อยโอกาสต่างๆ กลุ่มผู้อพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย คนไร้บ้าน ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้มีความน่าเป็นห่วงในหลายๆ ด้าน ได้แก่

1. มาตรการปิดเมือง (Lock down) ไม่มีผลต่อกลุ่มคนเหล่านี้มากนักเพราะยังต้องทำงานอยู่ เนื่องจากเป็นงานบริการพื้นฐานต่างๆ ที่ต้องตอบสนองต่อมาตรการปิดเมือง (Lock down) ของคนอื่นๆ เช่น พนักงานร้านขายของในชีวิตประจำวัน พนักงานส่งสินค้าและอาหาร คนขับรถสาธารณะ พนักงานทำความสะอาด งานเหล่านี้ยังคงต้องดำเนินต่อไปเพื่อให้ระบบต่างๆ ของเมืองสามารถตอบสนองคนอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. งานที่ต้องทำมีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัส COVID-19 สูง เนื่องจากเป็นงานที่ต้องติดต่อกับผู้คนหลากหลายตาแบบงานขายสินค้าหรือขับรถสาธารณะ หรือเป็นงานที่ต้องทำความสะอาดพื้นที่ต่างๆ ที่มีเชื้อโรค
3. สามารถเข้าถึงการป้องกันได้ยาก เนื่องจากมีรายได้น้อย ค่าจ้างต่ำ ทำให้ทั้งตนเองและผู้ว่าจ้างไม่มีทุนทรัพย์เพียงพอที่จะจัดหาอุปกรณ์ป้องกันที่ได้มาตรฐานมาใช้งานได้ และงานบางประเภทเป็นการจ้างงานโดยผิดกฎหมาย ทำให้ไม่ได้รับการสนับสนุนเรื่องอุปกรณ์ป้องกันตัวจากภาครัฐ
4. มีสวัสดิการน้อยหรือไม่มีเลย ทำให้ไม่มีการพักผ่อนอย่างเหมาะสม เมื่อเจ็บป่วยก็ยังคงต้องทนทำงานต่อไปเนื่องจากไม่มีวันลาป่วยแบบได้รับค่าตอบแทน ถ้าไม่ทำงานก็ไม่ได้เงิน
5. อยู่ในที่อยู่อาศัยที่ต่ำกว่ามาตรฐานด้านสุขอนามัยที่ดี ถ้ามีการติดเชื้อแล้วจะแพร่ระบาดต่อไปยังคนในชุมชนเดียวกันได้อย่างรวดเร็ว

กลุ่มคนด้อยโอกาส กลุ่มคนทำงานแถวหน้าประเภทค่าจ้างต่ำ และชนกลุ่มน้อยต่างๆ เหล่านี้ ถ้าไม่ได้รับการดูแลทั้งความเป็นอยู่และการทำงานที่ได้มาตรฐานในการป้องกันโรค COVID-19 อย่างเหมาะสม มีโอกาสที่พวกเขาจะเจ็บป่วยและเป็นผู้ติดเชื้อเพียงคนเดียวที่สามารถแพร่กระจายเชื้อในวงกว้างและทำให้คนจำนวนมากได้รับเชื้อไปด้วย ในอัตราส่วนที่สูงเกินมาตรฐาน (Super Spreader) ได้อีกมาก ดังนั้น รัฐบาลประเทศต่างๆ จึงให้ความสนใจในการดูแลกลุ่มคนเหล่านี้เพื่อป้องกันการระบาดในวงกว้าง

ภาพที่ 7 แสดงภาพอาชีพแถวหน้า

ที่มา: เพชบุ๊คเพจรัฐ COVID-19. (2563). อาชีพแถวหน้า.

จาก <https://www.facebook.com/fightwithcovid19/>

3. ลำดับการปรับตัวจากผลของโรค COVID-19

โรค COVID-19 ทำให้มนุษย์ต้องปรับเปลี่ยนองค์ประกอบในการดำเนินชีวิตหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมที่ต้องติดต่อกับบุคคลอื่น แต่การปรับเปลี่ยนไม่สามารถทำได้สมบูรณ์ในพริบตาเดียว ต้องมีลำดับการปรับเปลี่ยนที่เหมาะสมกับสถานการณ์และข้อจำกัดต่างๆ ทำเป็นขั้นเป็นตอนอย่างเหมาะสม โดยวิเคราะห์ว่าเมืองและพลเมืองต้องมีสุขภาพที่ดีใน 3 มิติ ได้แก่ สุขภาพทางกายภาพ ความเป็นอยู่ที่ดีทางสังคม และความเป็นอยู่ที่ดีทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะมีครบได้ทั้ง 3 มิติได้จะต้องมีชุมชนที่ดีเป็นลำดับแรก พื้นที่ของชุมชนจะส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพกายที่แข็งแรง มีความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชนที่แน่นแฟ้น และทำให้เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งขึ้นได้ แต่การจะมีสุขภาพที่ดีอย่างที่ตั้งใจไว้ จะต้องมียุทธศาสตร์การพัฒนาที่เหมาะสม 3 ระยะ (Stantec, 2020) ได้แก่

ระยะสั้น มีเป้าหมายเพื่อแก้ปัญหา COVID-19 ให้ได้อย่างเร็วที่สุด ระยะนี้จะต้องให้ความสำคัญกับการป้องกันการระบาด ควบคุมและลดความสูญเสียจากโรค การปกป้องชีวิตของประชาชนคือความสำคัญลำดับสูงสุดในระยะนี้

ระยะกลาง จะมุ่งเน้นการปรับปรุงความน่าอยู่และความต้านทานต่อการแพร่ระบาดของเชื้อโรค เช่น การลดการเดินทางที่ก่อให้เกิดมลภาวะสูง การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคม และการพัฒนาย่านที่อยู่อาศัยหนาแน่นสูงให้มีความเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง

ระยะยาว จะให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อการมีสุขภาวะเมืองที่ดี การสร้างเมืองสำหรับทุกคน การพัฒนาพื้นที่สีเขียว ความสะอาดของการอยู่อาศัย และเศรษฐกิจแบบครบวงจรในชุมชน

4. เมืองหลังโรค COVID-19: คนหนีเมือง

เป็นที่เข้าใจกันว่าการระบาดของโรค COVID-19 มีผลมาจากความแออัดของสังคมมนุษย์ ซึ่งพื้นที่เมืองมีความเสี่ยงในการเป็นพื้นที่ที่มีการระบาดสูง เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีประชาชนและกิจกรรมต่างๆ กระจุกตัวกันอย่างหนาแน่น เมื่อวิกฤติโรค COVID-19 จบลงไปแล้ว คงจะต้องมีการบริหารจัดการให้พื้นที่เมืองมีความแออัดลดลงเพื่อลดความเสี่ยงต่อไปในอนาคต อย่างไรก็ตาม มีนักวางผังเมืองหลายคนมีความเห็นคัดค้านแนวความคิดที่จะลดความหนาแน่นของพื้นที่เมืองลง วิกฤติการณ์ต่างๆ ที่คนส่วนใหญ่คิดว่า ความหนาแน่นสูงในพื้นที่เมืองเป็นต้นเหตุหรือดึงดูดให้เกิดวิกฤตินั้น ได้แก่ อาชญากรรม การก่อการร้าย และโรคระบาด ซึ่ง Tracy Hadden Loh and Christopher Leinberger (2020) ได้ให้ความเห็นแย้งว่าพื้นที่เมืองที่มีความหนาแน่นสูงไม่ได้เป็นต้นเหตุของวิกฤติการณ์ที่เกิดขึ้น 3 ประการดังที่กล่าวมา ดังนี้

COVID-19 ไม่ได้ระบาดเฉพาะในพื้นที่เมือง เราได้ยินว่าไวรัสตัวนี้ระบาดในเมืองขนาดใหญ่ของโลก เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรสูง แต่ผลการศึกษาระบาดแสดงให้เห็นว่า การระบาดของไวรัสเกิดจากพฤติกรรมของมนุษย์ ไม่ใช่ความหนาแน่นประชากรแต่อย่างใด และมีการระบาดในหลายพื้นที่ชนบทและเกษตรกรรม และมีอัตราการเสียชีวิตมากกว่าคนเมือง เนื่องจากสถานรักษาพยาบาลและบุคลากรทางการแพทย์ในพื้นที่ชนบทมีความพร้อมในการรับมือน้อยกว่า มีหลักฐานว่าหลังจากผ่านวิกฤติสำคัญ พื้นที่เมืองยังจะมีความหนาแน่นเพิ่มขึ้น โดยเทียบเคียงจากช่วงหลังผู้ก่อการร้ายโจมตี World Trade Center ในปี ค.ศ. 2001 พื้นที่ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจกลายเป็นย่านที่มีความเสี่ยงต่อการก่อการร้ายสูง และในช่วง 2-3 ปีแรก จำนวนธุรกิจและแรงงานใน New York City ลดลง แต่หลังจากนั้นก็กลับเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อน 11 กันยายน ค.ศ. 2001 เสียอีก แต่ถ้าเราไม่ยอมรับปรากฏการณ์นี้ เราจะได้เตรียมตัวรองรับกิจกรรมและแรงงานที่จะเพิ่มขึ้นในพื้นที่เมืองแต่อย่างใด คนที่จะได้รับความเดือดร้อนจากความไม่พร้อมนี้คือ แรงงานค่าจ้างต่ำเป็นหลัก

ความหวาดกลัวต่ออาชญากรรมเป็นต้นทุนที่สูงมาก ในช่วงเวลาที่ผ่านมา ความกลัวต่ออาชญากรรมทำให้คนย้ายออกจากศูนย์กลางเมืองออกไปอยู่ที่ชานเมือง พื้นที่กลางเมืองกลายเป็นย่านที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย มีความเป็นอยู่ที่ต่ำกว่ามาตรฐาน และมีอัตราการเกิดอาชญากรรมสูง แต่เมื่อต้นทุนของการเดินทางและมลภาวะของการขยายตัวชานเมืองมีมากขึ้นก็เกิดแรงผลักดันในการย้อนกลับมาลงทุนในเมืองอีกครั้ง แต่เป็นแบบพัฒนาเฉพาะพื้นที่สำหรับคนรายได้ปานกลางและรายได้สูง ที่ทั้งคนจนให้อยู่ในย่านแออัด ทำให้ความเหลื่อมล้ำเพิ่มขึ้นไปเรื่อยๆ

ควรมุ่งพัฒนาพื้นที่เมืองและพื้นที่สาธารณะที่มีคุณภาพดี เมืองหลังโรค COVID-19 ต้องปรับตัวให้สามารถลดความเสี่ยงต่อปัญหาหลักของเมือง คือ อาชญากรรม การก่อการร้าย และโรคระบาดให้ได้ ซึ่งทางออกที่ดี คือการสร้างเมืองที่เดินทำได้อย่างสะดวก มีพื้นที่เมืองที่เหมาะสม ซึ่งเป็นวิธีการที่จะทำให้ประชากรเมืองรับมือและปรับตัวต่อวิกฤติการณ์เมืองได้อย่างยั่งยืนต่อไป

Tracy Hadden Loh and Christopher Leinberger (2020) สรุปว่าพื้นที่เมืองไม่น่ากลัวอย่างที่สังคมกำลังคิดอยู่แต่เป็นพื้นที่สำคัญของสัตว์สังคมเช่นมนุษย์ ความกลัวว่าเมืองเป็นต้นทางแห่งอาชญากรรม การก่อการร้าย และโรคระบาด จะทำให้เรามองไม่เห็นข้อดีของเมืองและวิธีการปรับเปลี่ยนเมืองให้ยั่งยืนต่อไปได้

คนหนีเมือง (POST COVID-19)

ภาพที่ 8 แสดงภาพคนหนีเมือง

ที่มา: เฟซบุ๊กเพจสู้ COVID-19. (2563). คนหนีเมือง.

จาก <https://www.facebook.com/fightwithcovid19/>

5. ข้อเสนอในการรับมือโรคภัยด้วยความหนาแน่นที่เพิ่มขึ้น

โดยทั่วไปแล้วเรามักจะเชื่อว่ากิจกรรมและพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรมากเป็นต้นเหตุของการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 แต่ Nels Nelson (2020) นักผังเมืองจาก Delft ประเทศเนเธอร์แลนด์ได้อธิบาย “ความหนาแน่นสูง” ที่แตกต่างกัน 2 ประเภทไว้ ดังนี้ 1) ความหนาแน่นสูงที่จะทำให้เกิดการระบาดได้ง่ายและประชาชนมีสุขอนามัยที่ไม่ได้มาตรฐานเกิดจากการไม่มีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่มีคุณภาพดีและที่อยู่อาศัยในราคาที่ประชาชนรับได้ ผลก็คือ เกิดความแออัดทั้งในย่านที่อยู่อาศัย แหล่งงาน โรงเรียน และระบบขนส่งมวลชน นำมาซึ่งการสัมผัสและแพร่กระจายของเชื้อโรคได้ง่าย และ 2) ความหนาแน่นสูงที่ดีมีความเป็นชุมชนเข้มแข็ง โครงสร้างพื้นฐานได้มาตรฐานจะช่วยลดการเดินทางด้วยยานพาหนะที่ก่อมลภาวะสูง มีโครงสร้างพื้นฐานที่มีประสิทธิภาพ และมีบริการสาธารณะที่ได้มาตรฐานประชาชนเข้าถึงได้อย่างสะดวก เมื่อเกิดภัยพิบัติต่างๆ ก็จะช่วยป้องกันและบรรเทาผลกระทบได้ดี โดยได้ยกตัวอย่างย่าน Manhattan ในมหานครนิวยอร์กที่มีความหนาแน่นประชากรมากที่สุด มีโครงสร้างพื้นฐานที่มีประสิทธิภาพและมีที่อยู่อาศัยที่มีคุณภาพดี แต่พื้นที่ที่มีสัดส่วนประชากรติดเชื้อไวรัส COVID-19 มากที่สุดกลับเป็นย่าน Brooklyn Bronx Astoria และ Queens ซึ่งเป็นพื้นที่ชุมชนแออัดที่มีโครงสร้างพื้นฐานและที่อยู่อาศัยที่มีคุณภาพต่ำกว่ามาตรฐาน

แนวคิดการวางผังเมืองหลังโรค COVID-19

พื้นที่เมืองเป็นพื้นที่หลักที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ทั้งเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากเป็นแหล่งกระจุกตัวของประชากร การจ้างงานและกิจกรรมต่างๆ ที่ต้องหยุดกิจการลงทั้งชั่วคราวและถาวรชีวิตของคนเมืองได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนไปทำงานที่บ้าน การอพยพจากชนบทเข้าสู่เมืองลดลงเป็นอย่างมาก และระบบเศรษฐกิจในเมืองที่เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศชะงักงัน ซึ่ง Rogier van den Berg (2020) ได้คาดการณ์ว่าแนวทางการวางผังเมืองในอนาคตจะเปลี่ยนแปลงจากผลของวิกฤติการณ์ ดังนี้

1. ให้ความสำคัญกับการเข้าถึงบริการสาธารณะ ปัญหาที่เห็นได้ชัดชัดเจนจากวิกฤติ COVID-19 คือคนเมืองส่วนหนึ่งไม่สามารถเข้าถึงบริการสาธารณะต่างๆ ได้อย่างสะดวกในยามวิกฤติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้มีรายได้น้อยยิ่งต้องกักตัวอยู่บ้าน ยิ่งเห็นชัดว่าย่านที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยมีโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ไม่ได้มาตรฐาน ซึ่งยิ่งทวีปัญหาความเป็นอยู่ในช่วงวิกฤติมากขึ้นกว่าเดิม
2. เพิ่มที่อยู่อาศัยแบบที่ทุกคนจ่ายได้ (Affordable Housing) และพื้นที่สาธารณะ รากฐานชีวิตของมนุษย์อยู่ที่บ้านและชุมชน ในอนาคตบ้านที่ได้มาตรฐานพร้อมทั้งมีราคาสอดคล้องกับระดับรายได้ของแต่ละกลุ่มหรือที่เรียกว่า Affordable Housing จะต้องเพิ่มมากขึ้น พื้นที่สาธารณะระดับชุมชนจะเป็นพื้นที่สำคัญในการช่วยป้องกันและบรรเทาวิกฤติต่างๆ ได้ดี ทำให้ประชาชนสามารถทำงานที่บ้านได้โดยมีบริการจำเป็นต่างๆ ครบถ้วนอยู่ในชุมชนของตนเอง
3. พื้นที่เมืองจะหมายรวมถึงพื้นที่สีเขียวและพื้นที่ทางธรรมชาติในเขตเมืองด้วย เมืองในอนาคตจะไม่ได้คิดเฉพาะพื้นที่รองรับกิจกรรมเมืองเท่านั้น แต่จะต้องคิดรวมถึงพื้นที่ทางธรรมชาติต่างๆ ทั้งป่าไม้ แหล่งน้ำ มาเป็นส่วนหนึ่งในฐานะพื้นที่แหล่งทรัพยากร รักษาสิ่งแวดล้อม รองรับภัยพิบัติและการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับพลเมือง
4. ประสานพื้นที่เมืองในฐานะส่วนหนึ่งของภูมิภาค พื้นที่เมือง คือส่วนหนึ่งของกลุ่มเมืองที่มีการประสานการพึ่งพาซึ่งกันและกัน รวมถึงพื้นที่ชนบทและเกษตรกรรมรอบเมือง ทั้งการสร้างความมั่นคงทางอาหารเป็นพื้นที่เศรษฐกิจที่หลากหลายให้กับเมือง รวมถึงเป็นพื้นที่เพื่อป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติให้กับเมืองอีกด้วย
5. พัฒนารฐานข้อมูลระดับเมือง โดยปกติแล้วข้อมูลต่างๆ ที่ครบถ้วนสมบูรณ์มักจะอยู่ในระดับมัลรัฐ (สำหรับประเทศไทย จะอยู่ในระดับจังหวัด) ส่วนข้อมูลระดับเมืองมักจะไม่มีสมบูรณ์นัก ทำให้ไม่มีฐานข้อมูลที่ครบถ้วนในการบริหารเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งยามเกิดภัยพิบัติ จึงต้องมีการพัฒนารฐานข้อมูลระดับเมืองให้สมบูรณ์เพื่อประโยชน์ทั้งการพัฒนา ป้องกันและบรรเทาปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดการวางผังเมือง หลัง COVID-19

ภาพที่ 9: แสดงภาพแนวคิดการวางผังเมืองหลัง COVID-19

ที่มา: เพชบุ๊คเพจรัฐ COVID-19. (2563). แนวคิดการวางผังเมืองหลัง COVID-19.

จาก <https://www.facebook.com/fightwithcovid19/>

องค์ประกอบสำคัญของเมืองที่ต้องเปลี่ยนแปลง

พื้นที่ต่างๆ ของเมืองจำเป็นต้องมีการปรับตัว เพื่อรองรับวิถีชีวิตประจำวันของคนเมืองที่เปลี่ยนไปและเกิดเป็นแนวทางการพัฒนาเมืองจากความคิดใหม่ นำไปสู่เทรนด์การใช้ชีวิตแบบความปกติใหม่ หรือ New Normal ที่จะเริ่มขยายตัวในวงกว้าง พร้อมทั้งมีบทบาทสำคัญต่อชีวิต ระบบเศรษฐกิจในอนาคต วิถีชีวิตเปลี่ยนไปและสถานที่ส่วนบุคคล ไม่ว่าจะเป็นบ้านหรือคอนโดจะเป็นมากกว่าที่อยู่อาศัย กลายเป็นพื้นที่ทำงาน พื้นที่ออกกำลังกาย โรงภาพยนตร์ หรือแม้แต่แปลงเกษตรก็ตาม เพราะฉะนั้นแล้วการดำเนินชีวิตแบบความปกติใหม่ (New Normal) จึงเป็นรูปแบบการใช้ชีวิตที่มุ่งเน้นเรื่องความปลอดภัย และสุขอนามัยเป็นหัวใจสำคัญ ทั้งนี้ พื้นที่เมืองในอนาคตจะมีรูปแบบการปรับตัว ดังนี้

1. ขนส่งมวลชนที่ปลอดภัยมากขึ้น

ข้อกังวลที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุด คือระบบขนส่งมวลชนในมุมที่มีความเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีความต้องการใช้งานสูงโดยเฉพาะในช่วงโมงเร่งด่วน ทำให้ผู้คนต้องอยู่ใกล้ชิดกันเกินกว่ามาตรฐานระยะห่างทางกายภาพ อีกทั้งยังมีจุดสัมผัสต่างๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นราวจับ เก้าอี้ พนักพิง และบัตรโดยสาร โดย Nels Nelson (2020) ได้เสนอแนวทางการปรับเปลี่ยนการเดินทางเพื่อลดความเสี่ยงต่อการแพร่กระจายของเชื้อโรคไว้ ดังนี้

- ปรับเปลี่ยนการจ่ายเงินค่าบัตรโดยสารให้เป็นระบบที่ไม่ต้องจ่ายเงินสดที่จะมีการสัมผัสกันโดยเปลี่ยนเป็นบัตรโดยสารส่วนตัวหรือการจ่ายเงินผ่านระบบออนไลน์ต่างๆ
- ลดจำนวนผู้โดยสารในช่วงเวลาเร่งด่วน ด้วยมาตรการการทำงานที่บ้าน สลับเวลาทำงานเพิ่มความถี่หรือขนาดของยานพาหนะ สร้างแรงจูงใจด้วยการลดราคาค่าโดยสารนอกช่วงเร่งด่วน และมาตรการทำความสะอาดจุดสัมผัสอย่างสม่ำเสมอ

ขนส่งมวลชนที่ปลอดภัยมากขึ้น POST COVID-19

Nels NELSON นักผังเมืองได้เสนอแนวทางปรับเปลี่ยนการเดินทางเพื่อลดการแพร่ระบาดของโรคโควิด 3 ข้อ

พื้นที่เปลี่ยนถ่ายการสัญจร

- เช่น บัซซิงก์ สถานีรถไฟ ท่าเรือ และสนามบิน
- ให้มีการเว้นระยะห่างที่เหมาะสม
  - ทำความสะอาดจุดสัมผัส

วิธีการจ่ายเงิน

- ใช้บัตรโดยสาร หรือการจ่ายเงินแบบอัตโนมัติ ลดการสัมผัส

ในยานพาหนะ

- ลดความหนาแน่นช่วงเร่งด่วน
- ทำงานที่บ้าน, สลับเวลาเข้างาน
- เพิ่มความถี่หรือขนาดยานพาหนะ
- จูงใจให้ขึ้นรถเวลาเร่งด่วน และทำความสะอาดจุดสัมผัส

ที่มา: ภาพจากงานทอล์กโชว์ How will we look at workplace and urban design differently post-COVID-19? Global leaders share their thoughts. เนลสัน http://go.thaiinter.com เมื่อวันที่ 27 เมษายน 2563

ภาพที่ 10 ขนส่งมวลชนที่ปลอดภัยมากขึ้นหลัง COVID-19

ที่มา: เฟซบุ๊กเพจรู้สู้ COVID-19. (2563). ขนส่งมวลชนที่ปลอดภัยมากขึ้น.

จาก <https://www.facebook.com/fightwithcovid19/>

2. ถนนและทางเท้าเพื่อรับชีวิตหลัง COVID-19

การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 เกิดขึ้นมากในพื้นที่ปิดล้อมในอาคาร เนื่องจากมีพื้นที่จำกัดจึงมีความแออัด อากาศถ่ายเทได้ไม่ดี ไม่มีแสงธรรมชาติส่องถึงเพื่อช่วยฆ่าเชื้อโรค และมีพื้นที่สัมผัสที่มีโอกาสติดเชื้อมาก เมื่อยอมรับกันว่าพื้นที่ปิดล้อมในอาคารมีความเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดสูง การกลับมาใช้ชีวิตปกติอีกครั้งจึงหันไปหาพื้นที่สาธารณะนอกอาคารที่ไม่อยู่ในระบบปิด มีพื้นที่กว้างขวางไม่แออัด มีการถ่ายเทอากาศที่ดีมีแสงแดดตามธรรมชาติส่องถึงเพื่อช่วยฆ่าเชื้อโรคได้ ซึ่งพื้นที่เป้าหมายหลักคือ ถนนและทางเท้า เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อยู่ติดกับอาคาร ประชาชนใช้กันได้อย่างทั่วถึง โดย Alissa Walker (2020) ได้รวบรวมแนวคิดในการปรับเปลี่ยนพื้นที่ถนนและทางเท้าเพื่อรองรับกิจกรรมต่างๆ ที่เคยอยู่ในอาคาร ดังนี้

- ย้ายส่วนที่นั่งรับประทานอาหารของร้านอาหารมาบนทางเท้าเพื่อให้มีการระบายอากาศได้ดี
- เปลี่ยนถนนสำหรับรถยนต์เป็นถนนคนเดิน และเปิดให้ร้านขนาดเล็กมาตั้งร้านค้าเพื่อฟื้นฟูธุรกิจที่

ซบเซาจากการระบาดของโรค COVID-19

- ลดขนาดและจำนวนช่องทางสำหรับรถยนต์ เพื่อเพิ่มพื้นที่สำหรับเดินเท้าและจักรยานให้ได้ตามมาตรฐานระยะทางทางกายภาพเพื่อลดความแออัดในระบบขนส่งมวลชน

- เพิ่มพื้นที่ด้านหน้าของร้านค้า ร้านสะดวกซื้อเพื่อเป็นพื้นที่รอก่อนเข้าร้าน และซื้อขายสินค้าบางประเภท ทำให้ลดความแออัดในร้านค้าลงได้

- เปิดพื้นที่ทางเท้าบางส่วนเพื่อเป็นพื้นที่สำหรับช่วยเหลือกลุ่มคนเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ

อย่างไรก็ตาม ถนนและทางเท้าก็ยังเป็นพื้นที่สาธารณะที่ประชาชนทุกคนต้องสามารถใช้งานได้อย่างเท่าเทียมกัน จึงต้องมีการจัดการที่ดีเพื่อป้องกันการยึดครองอย่างถาวรเพื่อกิจการส่วนตัว

ถนนและทางเท้าหลัง COVID-19

1 ย้ายที่นั่งกินอาหารมาอยู่บนทางเท้า

2 เปลี่ยนถนนสำหรับรถมาเป็นถนนคนเดิน

3 เพิ่มขนาดทางเดินเท้าและจักรยาน

4 เพิ่มพื้นที่ด้านหน้าร้านค้าเป็นพื้นที่รอก่อนเข้าร้าน

5 เปิดพื้นที่บางส่วนสำหรับช่วยเหลือ

ที่มา: สุภาวชนกพรหมวันธน์ How will we look at workplace and urban design differently post-COVID-19? Global leaders share their thoughts. lastweekin http://spotlight.startec.com เมื่อวันที่ 27 เมษายน 2563

ภาพที่ 11 แสดงภาพถนนและทางเท้าหลัง COVID-19

ที่มา: เฟซบุ๊กเพจรู้สู้ COVID-19. (2563). ถนนและทางเท้าหลัง COVID-19.

จาก <https://www.facebook.com/fightwithcovid19/>

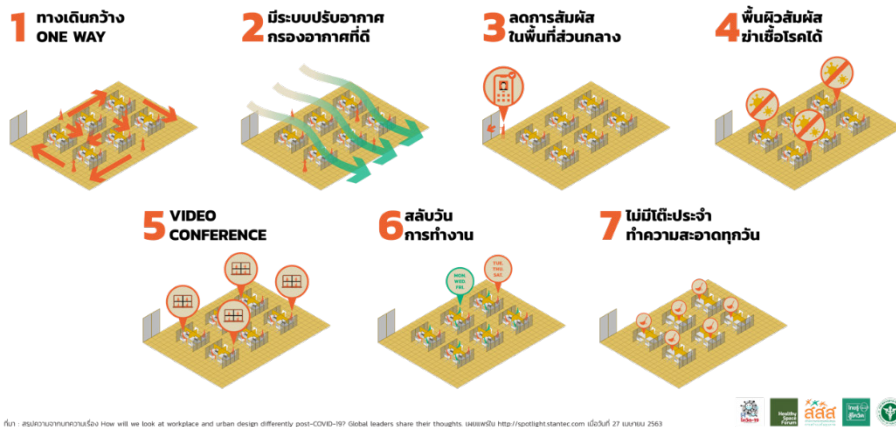
3. สถานที่ทำงานหลัง COVID-19

การวางแผนออฟฟิศในรูปแบบที่ใช้กันทั่วไปเรียกว่าผังแบบเปิด (Open-Plan Office) มีโต๊ะทำงานขนาดใหญ่ที่นั่งได้หลายคน เรียงต่อกันเป็นแถวหลายแถวจนเต็มพื้นที่ออฟฟิศทั้งชั้น ที่มุมของชั้นมีห้องประชุมขนาดเล็กและห้องทำงานส่วนตัวของผู้บริหาร รูปแบบนี้นิยมกันโดยทั่วไป เพราะมีผนังน้อยทำให้ประหยัดพื้นที่ ทางจิตวิทยาว่า จะทำงานอย่างโปร่งใสและเอื้ออำนวยต่อการร่วมมือประสานงานกันได้ดี แต่ในมุมกลับกันมีผลการศึกษาพบว่า การมองเห็นผู้อื่นทำให้เสียสมาธิ มีเสียงรบกวนประสิทธิภาพการทำงานลดลงและไม่ได้ส่งเสริมให้เกิดการประสานงานกันแต่อย่างใด เมื่อเกิดวิกฤติการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ยิ่งทำให้รูปแบบ ผังแบบเปิด (Open-Plan) ทวีปัญหาเนื่องจากเป็นรูปแบบที่มีความหนาแน่นสูง ทำให้เกิดการแพร่ระบาดได้ง่าย

เมื่อสถานการณ์ของโรค COVID-19 คลี่คลายลง ออฟฟิศทั้งหลายเริ่มกลับมาทำงานอีกครั้งแต่ผังแบบเปิด (Open-Plan) ไม่สามารถใช้งานได้อย่างปลอดภัยจากเชื้อโรคอีกต่อไป มีการประมาณการว่า จะต้องลดความหนาแน่นลงจากเดิมประมาณ 50-60% จึงจะช่วยให้เกิดการเว้นระยะห่างทางกายภาพตามมาตรฐานความปลอดภัย โดย Sarah Holder (2020) ได้รวบรวมแนวทางการจัดการออฟฟิศให้ปลอดภัย COVID-19 ดังนี้

- ลดจำนวนพนักงานที่จะเข้ามาทำงานในสำนักงานด้วยการส่งเสริมให้ทำงานที่บ้าน
- ไม่ให้บุคคลภายนอกเข้ามาติดต่อในสำนักงาน ไม่ให้ลูกค้าเข้ามาประชุมในสำนักงานหรือถ้าจำเป็นก็จัดห้องประชุมไว้ในพื้นที่ที่ไกลจากส่วนทำงานของพนักงาน
- ลดการใช้งานโต๊ะทำงานขนาดใหญ่ จากเดิมให้หนึ่งงานได้ 8 คน ลดลงเหลือ 3 คน ส่วนโต๊ะทำงานแบบส่วนรวมให้มีการทำสัญลักษณ์ เพื่อกำหนดที่นั่งให้ห่างกันตามมาตรฐานความปลอดภัยทางกายภาพ
- จำกัดการใช้งานลิฟต์ไม่เกิน 6 คนต่อเที่ยว และจัดให้มีพื้นที่รอใช้ลิฟต์อย่างเพียงพอ
- ให้พนักงานทยอยกลับมาทำงานกัน โดยใช้เวลา 3 อาทิตย์ ให้กลับมาทำงานอาทิตย์ละ 1 ใน 3 ของพนักงานทั้งหมด แบ่งกะพนักงานออกเป็นคนละครึ่ง ครึ่งหนึ่งทำงานทุกวันจันทร์ พุธ ศุกร์ อีกครึ่งหนึ่งทำงานทุกวันอังคารและพฤหัสบดี
- มีเวลาการเข้าออกงานที่ยืดหยุ่นขึ้น เพื่อลดการเดินทางในช่วงโมงเร่งด่วนที่ขนส่งมวลชนและลิฟต์มีความหนาแน่นสูง โดยกำหนดเวลาว่าพนักงานต้องอยู่พร้อมกันเฉพาะเวลา 11.00-16.00 น. เพื่อจะได้ติดต่อประสานงานกันได้สะดวก
- ปรับปรุงระบบระบายและกรองอากาศในสำนักงานให้สามารถฆ่าเชื้อโรคได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- มีตำแหน่งเจลแอลกอฮอล์ล้างมือ การตรวจวัดอุณหภูมิของพนักงานในจุดเข้าออกออฟฟิศ
- ใช้อุปกรณ์อัตโนมัติเพื่อลดการสัมผัสและกำหนดตารางในการทำความสะอาดจุดสัมผัสต่างๆ ตามมาตรฐานความปลอดภัย

สถานที่ทำงานหลัง COVID-19

ที่มา: สภาสถาปนิก (SIA) How will we look at workplace and urban design differently post-COVID-19? Global leaders share their thoughts. 14/05/2020 <http://gotlight.stanec.com> เมื่อวันที่ 27 เมษายน 2563

ภาพที่ 12 แสดงภาพสถานที่ทำงานหลัง COVID-19

ที่มา: เฟซบุ๊กเพจรู้สู้ COVID-19. (2563). สถานที่ทำงานหลัง COVID-19.

จาก <https://www.facebook.com/fightwithcovid19/>

4. สวนสาธารณะและพื้นที่สาธารณะหลัง COVID-19

สวนสาธารณะในอนาคตถูกเปลี่ยนภาพจำไปอย่างโดยสิ้นเชิง จากเมืองที่ต้องการสวนสาธารณะขนาดใหญ่ มีพื้นที่ออกกำลังกายที่ครบครัน พร้อมด้วยพื้นที่ที่ปลอดภัย เน้นความเป็นกลุ่มก้อนของกลุ่มผู้ใช้งาน ผู้คนต้องเดินทางออกจากบ้านหรือที่ทำงาน เพื่อไปยังสวนสาธารณะที่ต้องการ แต่ในอนาคตสวนสาธารณะจะถูกกระจายตัวออกเป็นพื้นที่เล็กๆ อยู่ตามละแวกบ้านมากขึ้น เนื่องจากคนไม่สามารถเดินทางได้เป็นปกติ สวนสาธารณะขนาดเล็กจึงมีเป้าหมายมุ่งเน้นให้คนในละแวกนั้นเข้ามาใช้งาน กลายเป็นจุดหมายปลายทางใหม่ของคนในละแวกนั้น พร้อมทั้งการเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกที่หลากหลายมากขึ้น เพื่อตอบสนองเฉพาะความต้องการของแต่ละพื้นที่นั้นๆ รวมไปถึงความหลากหลายของกิจกรรมในสวนสาธารณะก็ย่อมมีมากขึ้นตามไปด้วย

นอกจากสวนสาธารณะขนาดเล็กแล้ว พื้นที่สาธารณะสำหรับการทำกิจกรรมเมืองก็กลับมาอยู่ในละแวกบ้านมากขึ้น แต่เนื่องจากพื้นที่ที่จำกัด พื้นที่สาธารณะบางส่วนจึงเกิดขึ้นตามเส้นทางของทางเท้าในเขตชุมชน มีการปรับพื้นที่จอดรถทางเท้าให้เป็นพื้นที่สำหรับกิจกรรมเมือง เพื่อกระจายเข้าสู่ย่านที่อยู่อาศัยมากขึ้น ลดความหนาแน่น และเป็นการรักษาระยะห่างทางกายภาพของพื้นที่สาธารณะในเขตเมือง ทั้งนี้ การปรับตัวดังกล่าว ส่งผลให้แนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะในเมืองจึงต้องมีการคำนึงถึงความเป็นเอกประสงค์มากขึ้น และสามารถทดแทนกิจกรรมบางอย่างที่ไม่สามารถทำได้เองภายในบ้านได้

ภาพที่ 13 แสดงภาพพื้นที่สาธารณะหลัง COVID-19

ที่มา: Stefan Novakovic. (2020). Park Politics: Equity and Public Space During COVID-19.
Retrieved from <https://www.azuremagazine.com/article/park-politics-inequality-and-public-space-during-covid-19/>

ภาพที่ 13: แสดงภาพแนวทางการปรับใช้พื้นที่สาธารณะหลัง COVID-19

ที่มา: Dan Jeffs. (2022). Re-imagining public spaces after Covid-19.
Retrieved from <https://www.showcase-sustrans.org.uk/engage-inspire-learn/reimagine-spaces-knowledge-sharing/>

บทสรุป

วิกฤติการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ในฐานะโรคอุบัติใหม่เป็นปัญหาใหญ่ของมวลมนุษยชาติ สร้างความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินให้กับประชาชนไปทั่วโลก อย่างไรก็ตาม โรคระบาดไม่ได้เกิดขึ้นครั้งนี้เป็นครั้งแรก แต่เป็นสิ่งที่อยู่คู่กับชีวิตเมืองมาตั้งแต่อดีต เกิดขึ้นมาหลายรอบด้วยเชื้อโรคที่แตกต่างกันไป และแต่ละรอบก็ได้ให้บทเรียนที่นำมาสู่การปรับปรุงฟื้นฟูเมืองให้เปลี่ยนโฉมไปสู่รูปแบบใหม่ทุกครั้ง ในช่วงต้นของการระบาดช่วงปลายปี พ.ศ. 2562 จนถึงกลางปี พ.ศ. 2563 มาตรการต่างๆ ยังเป็นแบบลองผิดลองถูก เสนอไปคนละทิศละทาง จึงได้รวบรวมความคิดในช่วงเริ่มต้นมาหาคำชี้แนะและประมวลผล พบว่านักคิดเกี่ยวกับเมืองทั้งหลายมีความเห็นตรงกันว่าความแออัดและการขาดสุขภาวะเมืองที่ดีคือต้นทางของการระบาดครั้งใหญ่ โดยพื้นที่และบริการสาธารณะมีความเสี่ยงต่อการแพร่เชื้อมากที่สุด เนื่องจากมีคนหนาแน่นหลายตามาใช้งาน และมีบางช่วงเวลาที่มีคนต้องการใช้งานมากเกินกว่าจะป้องกันการแพร่เชื้อได้ และผู้ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดคือกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคม

แม้ว่าพื้นที่เมืองจะเป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดมากที่สุด เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความหนาแน่นสูงทั้งด้านกิจกรรมเมืองและประชากร แต่ข้อเสนอแนะทั้งหลายก็ยังให้ความสำคัญกับเมืองในฐานะที่ตั้งของกิจกรรมเมืองทั้งการผลิต การอยู่อาศัย การเชื่อมโยงระหว่างกัน เพราะสิ่งเหล่านี้ คือสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งยวดต่อชีวิตเมือง แต่ได้เสนอแนะให้ปรับเปลี่ยนวิธีการใช้งานพื้นที่และโครงสร้างพื้นฐานในรูปแบบใหม่ที่มีความปลอดภัยมากขึ้น โดยระบุเครื่องมือที่สำคัญ คือการบริหารจัดการเมืองและเทคโนโลยีต่างๆ ที่จะทำให้เมืองยังคงหน้าที่แบบเดิมแต่มีสุขอนามัยที่ดีขึ้นโดยคำนึงถึงประชาชนทุกกลุ่มไปพร้อมๆ กัน อย่างไรก็ตาม งานวิจัยฉบับนี้เป็นการรวบรวมข้อเสนอแนะในช่วงเริ่มต้นของการระบาดของโรคอุบัติใหม่ เมื่อเวลาผ่านไปมาตรการต่างๆ ก็ได้ถูกตรวจสอบและทดสอบด้านผลสัมฤทธิ์ในมิติต่างๆ มากขึ้น ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ต้องการงานวิจัยในครั้งต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Announcement of the Bangkok Metropolitan Administration. Subject: Order of Temporary Closure of Premise. (2020, May 31). *Bangkok Metropolitan Administration*. No.10. P. 1-4. Retrieved from <https://www.prbangkok.com/th/news/detail/19/4459> (In Thai).
- Berg, R. v. (2020, April 10). *How Will COVID-19 Affect Urban Planning?* Retrieved from TheCityFix : <https://thecityfix.com/blog/will-covid-19-affect-urban-planning-rogier-van-den-berg/>
- BMA Data Center (2020). *Announcements / Orders / Measure about COVID-19*. Retrieved from <https://www.prbangkok.com/th/covid/type/19/> (In Thai).
- Centre des monuments nationaux. (2002). *Guide du patrimoine en France - 2500 monuments et sites ouverts au public*. Éditions du patrimoine. Retrieved from ISBN 978-2-85822-760-0
- Cliff, A., & Raynor, M. S. (2013, April). Oxford Textbook of Infectious Disease Control: A Geographical Analysis from Medieval Quarantine to Global Eradication. *Oxford Medicine Online*, 18. doi:10.1093/med/9780199596614.001.0001
- Declaration of an Emergency Situation in all areas of the Kingdom of Thailand (2020, March 25). *Thai Government Gazette*. Vol. 137. Special Part 69 Ngor. P. 1. (In Thai).

- FightWithCovid-19 (a). (2020, April 14). *COVID-19 Risk Areas*. Retrieved from Facebook: <https://www.facebook.com/fightwithcovid19/> (In Thai).
- FightWithCovid-19 (b). (2020, April 13). *Frontliner*. Retrieved from Facebook: <https://www.facebook.com/fightwithcovid19/> (In Thai).
- Fightwithcovid-19 (c). (2020). *Migration from the City*. Retrieved from Facebook: <https://www.facebook.com/fightwithcovid19/> (In Thai).
- Fightwithcovid-19 (d). (2020). *Public Transportation after COVID-19*. Retrieved from Facebook: <https://www.facebook.com/fightwithcovid19/> (In Thai).
- Fightwithcovid-19 (e). (2020). *Roads and Footpaths after COVID-19*. Retrieved from Facebook: <https://www.facebook.com/fightwithcovid19/> (In Thai).
- Fightwithcovid-19 (f). (2020). *Roads and Footpaths after COVID-19*. Retrieved from Facebook: <https://www.facebook.com/fightwithcovid19/> (In Thai).
- Fightwithcovid-19 (g). (2020). *Urban Planning Concept for Post COVID-19*. Retrieved from Facebook: <https://www.facebook.com/fightwithcovid19/> (In Thai).
- Fightwithcovid-19 (h). (2020). *Workplaces after COVID-19*. Retrieved from Facebook: <https://www.facebook.com/fightwithcovid19/> (In Thai).
- Florida, R. (2020, April 4). *The Geography of Coronavirus*. Retrieved from Bloomberg: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-04-03/what-we-know-about-density-and-covid-19-s-spread>
- Holder, S. (2020, March 25). *The Human Cost of Calling an Uber Right Now*. Retrieved from Bloomberg: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-03-24/the-human-cost-of-calling-an-uber-right-now>
- IntroDoc Series Chanel. (2019, August 23). *Lazareti, the Quarantine in Dubrovni*. Retrieved from Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=yso-njpL8Vg>
- Jeffs, D. (2022, March 16). *Re-imagining public spaces after Covid-19*. Retrieved from Sustrans Showcase: <https://www.showcase-sustrans.org.uk/engage-inspire-learn/reimagine-spaces-knowledge-sharing/>
- Larousse, A. (n.d.). *Paris, le plan Haussmann*. Retrieved from https://www.larousse.fr/encyclopedie/images/Paris_le_plan_Haussmann/1009147
- Loh, T. H., & Leinberger, C. (2020, April 16). *How Fear of Cities Can Blind Us From Solutions to COVID-19*. Retrieved from Next City: <https://nextcity.org/urbanist-news/how-fear-of-cities-can-blind-us-from-solutions-to-covid-19>
- Nelson, N. (2020, April 27). *A global view of design and urban planning post-COVID-19 (Part 2): Changing perspective*. Retrieved from Stantec: <https://www.stantec.com/en/ideas/topic/covid-19/a-global-view-of-design-and-urban-planning-post-covid-19-part-2-changing-perspectives>

- Nelson, N. (2020, May 4). *A global view of design and urban planning post-COVID-19 (Part 4): How will cities change?* Retrieved from Stantec: <https://www.stantec.com/en/ideas/topiccovid-19/a-global-view-of-design-and-urban-planning-post-covid-19-part-4-how-will-cities-change>
- Novakovic, S. (2020, May 28). *Park Politics: Equity and Public Space During COVID-19*. Retrieved from Azure: <https://www.azuremagazine.com/article/park-politics-inequality-and-public-space-during-covid-19/>
- Roos, D. (2020, Mar 27). *Social Distancing and Quarantine Were Used in Medieval Times to Fight the Black Death*. Retrieved from The arena group: <https://www.history.com/news/quarantine-black-death-medieval>
- The Protected Art Archive. (2020, January 7). Retrieved from Alamy Stock Photo: <https://www.alamy.com/stock-photo-city-plan-paris-1700-36034303.html>
- United Nations Development Programme. (2020). *COVID-19 UNDP's Integrated Response*. Retrieved from <https://www.undp.org/publications/covid-19-undp%E2%80%99s-integrated-response>
- Walker, A. (2020, May 20). *Coronavirus is not fuel for urbanist fantasies*. Retrieved from Curbed: <https://archive.curbed.com/2020/5/20/21263319/coronavirus-future-city-urban-covid-19>